

Ke kritice výstavy Naši Němci

Petr Koura

Před týdnem vyšel v Salonu Práva článek o nedávno otevřené stále expozici k dějinám německých mluvících obyvatel českých zemí *Naši Němci*, pod kterým jsou podepsáni Blanka Muralová, Milena Bartlová a Jan Šícha. Autoři, označení jako „členové původního realizačního týmu“, nenechávají na výstavě nit suchou. Nejen jako ředitel společnosti Collegium Bohemicum, která výstavu připravila, ale i jako její kurátor musím na tento útok reagovat.

První polovina článku obsahuje již mnohokrát prezentovaný příběh o „skvělé“ ústecké výstavě a „úžasné“ paní ředitelce Muralové, která byla odvolána jakýmsi temnými silami, ztělesněnými mou osobou, jež vedení Collegia „nepřátelsky převzala“.

Tyto lži byly sice již mnohokrát vyvráceny, nicméně musím tak učinit znovu. Paní Muralová byla v listopadu 2016 odvolána z místa ředitelky o. p. s. Collegium Bohemicum zcela v souladu s platnými stanovami, jelikož správní i dozorčí rada společnosti dospěla k závěru, že není schopná výstavu zdárně zrealizovat. Správní rada poté vypsalala konkurz, do kterého jsem se přihlásil – a byl jsem vybrán.

Nelehký začátek

Svého kroku jsem v průběhu minulých let několikrát litoval. Kdybych svůj čas nevěnoval výstavě a Collegiu, mohl jsem napsat několik dalších knih. Dnes si však za svým rozhodnutím stojím – a jsem přesvědčen, že kdyby setrvala v čele společnosti paní Muralová, výstava by dodnes nespátřila světlo světa. Ačkoli měla na počátku všechno, co je k podobnému projektu potřeba, tedy podporu politiků i příslušné finance, nedokázala výrobu výstavy zahájit.

Nutno dodat, že proces čerpání peněz byl skutečně složitý – jednalo se o investiční záměr ministerstva kultury určený pro velké muzejní instituce, nikoliv obecně prospěšné společnosti.

Po paní Muralové jsem převzal společnost zatíženou milionovým dluhem, způsobeným jejím špatným manažerským rozhodnutím. Někteří lidé mi přímo říkali, že nevěří, že výstava vůbec kdy vznikne. Z ministerského programu nebylo možné zaměstnat jediného člověka, pouze externisty. V minimálním personálním týmu (zaměstnanci Collegia byli jen zástupce ředitele na 0,1 úvazku a sekretářka) jsem tedy musel provádět vše: od aktualizace výstavního konceptu, organizace výběrových řízení (vedle samotné výroby výstavy také například na výmalbu prostor či úpravu podlah) a psaní žádostí na ministerstvo přes výběr exponátů, zajišťování zápůjček a shánění fotografií až po psaní textů nebo revizi německých překladů.

Paní Muralovou jsem opakovaně vyzval k předání podkladů

Sochy Jana Nepomuckého autorů Jäckela a Quitainera v ústecké expozici *Naši Němci*

k výstavě, včetně textů, což neucínila. Pokud mi nyní vyčítá, že na výstavě po jejím otevření chyběly některé texty, je to i její „zásluha“. Když jsem nicméně nakonec některé texty vytvořené „původním tvůrčím týmem“ v hloubi ústeckých počítačů našel, rozhodl jsem se je nechat napsat znovu, protože jsem měl pochybnosti o jejich odborné úrovni.

V textu věnovaném období druhé světové války, které je mým vlastním badatelským tématem, nebylo nic o Protektorátu, hejdrichiádě, Lidicích ani protinacistickém odboji. Dalšího vysvětlování snad není třeba.

Paní Muralová a pan Šícha se snažili všemožnými prostředky výrobu výstavy zastavit a jejich frustrace, že se to nepodařilo, je do určité míry pochopitelná. Pan Šícha kupříkladu prohlášoval, že „Collegium je tunelováno a on má k dispozici důkazy“, když byl ale před více než rokem vyzván, ať je předloží, prohlásil, že Collegium je tunelováno „myšlenkově“.

Ty sochy sami vybrali

Ale ke konkrétním výhradám. Ano, do zahájení výstavy se skutečně nepodařilo instalovat všechny texty. Přesto jsme se jí rozhodli, vzhledem ke všeobecnému zdražování (které ministerské úřední předpisy odmítají připustit), otevřít.

Část popisů měla být, dle návrhu přijatého ještě „původním týmem“, umístěna na překližkových destičkách připravených k fundusu pantem s tím, že z jedné strany je umístěn text český, z druhé německý. Sympatický nápad architektky, vzniklý v době, kdy lidé ještě neznali slovo *covid*, se ale dnes

neukázal příliš prakticky. Zvažovali jsme jeho obměnu s obavou, že se lidé nebudou chtít destičky dotýkat, nakonec jsme ale u návrhu zůstali.

Je patrné, že i kdyby byly v den vernisáže na výstavě všechny texty, byla by „původním týmem“ stejně zkritizována

Tisk destiček musí probíhat jednou, nebylo tedy možné vytisknout nejprve české a později německé popisky na kartonech, jak je tomu u výstav obvyklé. S německou verzí jsme si dali záležet – překlady procházejí finální revizí univerzitní profesorky z Německa. Jeden z návštěvníků nám již napsal, že úroveň německých překladů na naší výstavě je na české muzejní poměry mimořádná.

Do výstavy již bylo instalováno několik set popisů (od jednotlivých po souhrnné), podle „původního týmu“ jsme ale vytvořili výstavu bez textů.

Je patrné, že i kdyby byly v den vernisáže na výstavě všechny texty, byla by „původním týmem“ stejně zkritizována.

Z předpojatosti a z manipulativnosti je usvědčující pasáž, v níž kritizují, že jimi plánované „umělecky excelentní“ sochy Jana Nepomuckého z Národní galerie se na

výstavě nenacházejí. Jejich slova stojí za ocitování: „...předměty vysoké umělecké kvality mohly ústeckou expozici mimo jiné odlišit od Sudetoněmeckého muzea v Mnichově“. Děkuji za uznání – na výstavě totiž nejsou díla „okresního formátu“, jak se autoři textu zjevně domnívají, ale přesně ty sochy z Národní galerie, o kterých píš, a to včetně dvou soch restaurovaných na náklady Collegia, které vytvořili Matěj Václav Jäckel a Ondřej Filip Quitainer (zápůjčku soch potvrdila redakce i Národní galerie – pozn. red.).

V případě Mgr. Muralové a Mgr. Šíchy, kteří v životě nepublikovali jediný odborný text, to není zas tak překvapivé, u doc. Bartlové, kunsthistoričky se zaměřením na křesťanské umění, je ale zarážející, že nepoznala sochy, které údajně před několika lety vybírala, zvláště když autoři jsou významní barokní umělci. Je to ukázkou buď zlé vůle, nebo zjevné nekompetence – případně kombinace obojího.

Sedláčkův film i *Opráski*

V podobném duchu by bylo možné vyvracet další tvrzení autorů textu. V expozici věnované biedermeieru není „jen hra na spinet“, návštěvníci si zde mohou prohlédnout devatenáct originálních exponátů (především staré tisky, ale i portrét Metternicha, opět zapůjčený z Národní galerie), poslechnout osm audiosouborů (dobové texty v češtině i v němčině, včetně ukázky z Palackého *Dějin*) a zhlédnout dvě velkoplošné projekce. Vrcholem je pak prostorový hologram, tzv. *Pepper's Ghost Effect*,

který je na výstavě v životním rozměru patrně poprvé v Česku.

Barikáda v místnosti věnované roku 1848 je tvořena jednak skutečnými knihami a také replikami s obálkou slovníku Josefa Franty Šumavského. Že „členové původního týmu“ nevědí, jak vypadá hřbet tohoto slovníku, který pro výstavu sami kupovali, není moje chyba.

Replika zemského sněmu prý „nevypoví nic o (tehdejší) politické životě“; autoři textu tak asi přeslechli poměrně zdařilou inscenaci česko-německé hádky ve sněmu, provedenou autenticky přesně podle stenoprotokolu, a taktéž si nejspíše nevšimli osmi sluchátek, ve kterých si návštěvník může poslechnout ukázky z projevů českých i německých poslanců. A asi zde taktéž neobjevili příběh první české poslankyně Boženy Vikové-Kunětické, jejíž portrét „je i není“ mezi ostatními poslanci.

Projekce obrazu Adolfa Hitlera v replice loketské hospody prý nežádoucím způsobem zpřítomňuje nacistickou symboliku; jako by se tu podprahově sdělovalo, že s ní snad sympatizují. „Členové původního týmu“ ale již před čtenářem zamlčují, že projekce je synchronizovaná s hranou scénkou rozhovoru v loketské hospodě, situovanou do února 1943, která je promítána na jeden ze stolů. Scenáristou tohoto rozhovoru a režisérem hraného filmu je Robert Sedláček, a nejen dle názoru mého, ale i řady návštěvníků, které jsem již výstavou prováděl, se jedná o velice zdařilé dílo.

Výstavu je však třeba pohanět za každou cenu. Čtenáři Salonu Práva se tak nedozvěděli o dalších inovacích, které v původním kon-

ceptu nebyly, jako jsou třeba listování českým i německým překladem Bible, trojrozměrný model říšské koruny nebo „dětské“ kresby karikaturisty Jaze, autora oblíbeného komiksu *Opráski sčeskí historie*, který zpravidla vzbuzuje nadšení u „poučenějších“ návštěvníků.

A co dodat k tvrzení (nebo obvinění?), že jsme si dovolili vyřadit „jeden z nejemocnějších“ předmětů, tedy symbolický svazek klíčů od domova?

Žádný autentický předmět tohoto typu se ve sbírkách Collegia nenachází, mělo se jednat čistě o ilustrační předmět jako „symbol odsunu“. Nemohu se ale zbavit dojmu, že tento symbol autorů napadl při sledování poválečného týdeníku z roku 1946, kde si Němci spořádali balí věci a pak předávají klíče novým osídlením. Kdo si něco přečetl o odsunu, ví, že takhle vyhánění a okradení německého obyvatelstva nevypadalo.

Místo tohoto dle mého názoru poněkud vykonstruovaného symbolu jsme se rozhodli na výstavě nabídnout dobové záběry násilí na německém obyvatelstvu – od květnových dní 1945 po onen zmiňovaný propagandistický týdeník z podzimu 1946. Hodnota sdělení je zde zcela jinde nežli u naaranžovaného svazku klíčů.

Momentálně také pracujeme na dokončení digitální mapy, která ukáže místa násilností na německém obyvatelstvu v „krvavém létě 1945“. Bude se jednat o digitální verzi stejnojmenné knihy Jiřího Padevěty, jejíž německý překlad nám laskavě poskytli německý nakladatel.

Za fantasmagorii je pak nutné označit hypotézu autorů, že jsme na výstavě záměrně nenechali české Němce vyniknout – návštěvník zde nalezne příběhy více než stovky českých Němců.

Zastavit se musím také u tvrzení, že můj rozhovor (míněn patrně do ČT) před návštěvou německého prezidenta „je zatím to jediné, co se o ní (rozumně) ví“. Počet textů či reportáží o výstavě dosahuje několika desítek, přinesla je média jako Česká televize, Respekt nebo Aktuálně.cz, ale i přední německá periodika Spiegel, Frankfurter Allgemeine Zeitung či Süddeutsche Zeitung. Pozitivně o výstavě referovaly též noviny Sudentendeutsche Zeitung, což „členové původního týmu“ zajisté vědí.

I přes nesporný úspěch výstavy a kladné reakce na ni je nicméně stále na čem pracovat – budeme připravovat vzdělávací program pro české i německé školy a také obměňovat exponáty.

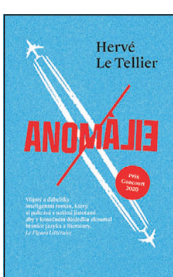
V těchto dnech jsme kupříkladu vystavili pohár, který věnoval vítěznému dívčímu družstvu turnaje ve volejbale Emerich Rath (o němž aktuálně pojednává nový český film *Poslední závod*). A jistě nezůstane jen u toho.

Autor je historik a ředitel Collegia Bohemica.

výběr salonu, knihy

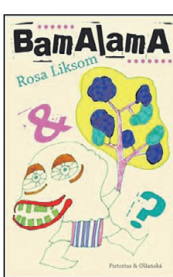
Hervé Le Tellier: Anomalie knihu vybral Zdenko Pavelka

Přelomový jako v kinematografii *Matrix*. Gocourtova akademie neváhala a v listopadu 2020 vyhlásila Le Telliera laureátem nejprestižnější francouzské literární ceny a jeho román od té doby dobývá svět. Próza se v době psaní odehrávala v blízké budoucnosti, nicméně její čas – rok 2021 – je už dnes minulostí. Proběhl trochu jinak, ale kouzlo Le Tellierova nápadu spočívá v tom, že ona *anomalie* se může odehrát kdykoli v budoucnu. Tedy pokud čtenář přistoupí na hru, že všechno je možné a nejméně možné může být nejpravděpodobnější. Příběh sám pak autorovi umožnil jiskřivé komentáře a jízlivosti vůči současnému lidstvu i jeho reprezentantům. Matematik Adrian se po telefonickém rozhovoru s čínským prezidentem, který proběhl za přítomnosti šéfa Bílého domu, *utvrzuje v bezútesné myšlence, že když se nasčítá individuální zbednělost, málokdy se zrodí kolektivní oprávnění*. Přeložila Sára Vybrálková. (Host)

Rosa Liksom: BamAlama knihu vybral Zdenko Pavelka

Soubor krátkých povídek a črt respektované finské spisovatelky není prvním českým překladem jejích próz. Ale je kandidátem na nejněkonektnější knihu roku. Ve stylu *Pulp Fiction* se tu promenují fetišci, gambleři, vrazi i obyčejní pitomci. A nejen finští, autorka zabrousí do Estonska, Ruska či newyorského Harlemu, aby bylo jasno, že blbost a lhostejnost nejsou jenom věčné, ale i globální. *Vo panenství sem přišla v devíti, s dvaadesátiletým cvičitelem psů na jedny psi vystavě*, začíná jedna ze zpovědí. Mezi význačnými protagonisty jsou vícekrát policisté, nikdy však v sebe-menší hrdinské roli; pomáhají výhradně sobě a chrání taky jenom sebe. Liksom si knižku sama ilustrovala. Její kresby asi nikoli náhodou připomenou tvorbu stejné staré, leč záhy zesnulého amerického výtvarníka Keitha Haringa, s nímž ji evidentně v kumštu spojuje víc než jen rok narození. Přeložil Vladimír Piskoř. (Pistorius & Olšanská)

Ted Hughes: Dopisy k narozeninám knihu vybral Miroslav Stuchlý

V básnické sbírce *Dopisy k narozeninám* se Ted Hughes vrací ke vztahu s americkou básnířkou Sylvii Plathovou, s níž se po krátké známosti oženil. Později Plathovou opustil kvůli jiné ženě a básnířka spáchala sebevraždu. Hughes dlouho mlčel k nařčení, že zavinil její smrt, a ticho prolomil až na sklonku života vydáním knihy, na které tajně pracoval třicet pět let. Volnými verši v ní zachycuje jejich soužití od seznámení a okouzlení (*Byla jsi štíhlá pružná a hladká jako ryba. / Byla jsi nový svět. Můj nový svět. / Tak tohle je Amerika, žasl jsem. / Nádherná, nádherná Amerika!*) přes svatbu až po vypjaté období, kdy Plathovou sužovaly deprese. Zmínkám o důvodech její smrti se ale vyhýbá. Jedná se o Hughesovu nejsilnější sbírku dokládající, že se stínem tragického skonu Sylvie Plathové se nikdy zcela nevyrovnal. Přeložili Vanda Senko Ohnisková a Mela Ohnisková. (Argo)

